
ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XLIX, 1

SECTIO H

2015

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej

BOGUMIŁA MUCHA-LESZKO, MAGDALENA KĄKOL

e-mail: mkakol@hektor.umcs.lublin.pl

*Wyniki gospodarcze Szwecji w latach 2000–2013
a problem wprowadzenia euro*

Sweden's economic outcomes in 2000–2013 and the euro adoption problem

Słowa kluczowe: Szwecja, unia walutowa, korzyści i koszty

Keywords: Sweden, monetary union, benefits and costs

Wstęp

W liczącej 18 krajów strefie euro nie ma większości krajów z UE-10 oraz trzech z UE-15: Wielkiej Brytanii, Danii i Szwecji. Kraje członkowskie Unii, które nie wprowadziły jeszcze euro, mają zróżnicowaną sytuację prawną. Wielka Brytania i Dania nie były zainteresowane przyjęciem wspólnej waluty i uzyskały swobodę podjęcia decyzji w tej sprawie na podstawie klauzuli *opt out* i protokołu załączonego do Traktatu z Maastricht. Klauzule *opt out* w praktyce prawa wspólnotowego stosowano w przypadku konieczności okresowych odstępstw od przyjętych reguł dla niektórych krajów. Legalizowały one realizację planów zróżnicowanej integracji (*differentiated integration*). Negocjacje akcesyjne prowadzone przez rząd Szwecji w latach 1993–1994 nie obejmowały klauzuli *opt out* dotyczącej wyłączenia kraju z obowiązku przystąpienia do III etapu Unii Gospodarczej i Walutowej. W związku z tym Szwecja, podobnie jak kraje, które uzyskały członkostwo w latach 2004, 2007 i 2013, jest zobowiązana do spełnienia ekonomicznych i prawnych kryteriów konwergencji oraz uczestnictwa w III etapie UGiW. Odnoszą się one do zapewnienia stabilności cen i kursu walutowego, poziomu długoterminowych stóp procentowych

oraz deficytu budżetowego i zadłużenia publicznego, oraz obligują kraje, aby dostosowały prawo bankowe do regulacji traktatowych i Statutu Europejskiego Banku Centralnego. Wszystkie kraje Unii Europejskiej pozostające poza strefą euro (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Danii) są objęte derogacją i podlegają ocenie Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Centralnego pod względem zaawansowania procesu konwergencji. Oceny przeprowadza się co dwa lata i publikuje w raportach konwergencji, a kraj z derogacją spełniający kryteria UGiW i zdecydowany na jej uchylenie przystępuje do obowiązującej procedury.

Szwecja podlegała ocenie w trakcie kwalifikacji do III etapu UGiW w 1998 roku i Komisja Europejska stwierdziła, że spełniła ona trzy z pięciu wymaganych kryteriów (poziomu inflacji, wysokości długoterminowej stopy procentowej i deficytu budżetowego) [European Commission, 1998, s. 40]. Szwecja nie wprowadziła swojej waluty do mechanizmu kursowego ERM i nie dostosowała prawa bankowego do postanowień zawartych w Traktacie z Maastricht i Statucie Europejskiego Banku Centralnego i Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Formalne, walutowe kryterium członkostwa w UGiW nie zostało wprawdzie przez Szwecję spełnione, niemniej od połowy lat 90. korona charakteryzowała się względną stabilnością po dewaluacji w 1992 roku i jej upłynięciu w 1993 [European Commission, 2012a, s. 25]. W czasie negocjacji akcesyjnych sytuacja gospodarcza Szwecji była wyjątkowo trudna. W latach 1991–1993 gospodarka przeszła przez fazę głębokiej recesji, największej w drugiej połowie XX wieku i porównywanej z uznawaną za najpotężniejszą w historii gospodarki rynkowej, czyli z okresu wielkiego kryzysu (1930–1933). Wskutek zmniejszenia inwestycji, konsumpcji indywidualnej, PKB i wzrostu bezrobocia nastąpił wówczas drastyczny spadek dochodów budżetowych i zwiększenie wydatków. Deficyt budżetowy w stosunku do PKB w 1993 roku był prawie najwyższy w Europie (po Grecji) i wynosił około 12%. Tak duże załamanie gospodarki Szwecji odbierano przede wszystkim jako kryzys polityki państwa dobrobytu, która miała zapewnić pełne zatrudnienie i wysoki poziom ochrony socjalnej. Silne związki zawodowe wywierały presję na pracodawców i wymuszały wzrost płac, co znajdowało odzwierciedlenie w zwiększających się kosztach pracy i spadającej konkurencyjności eksportu i wartości korony.

Sukcesem polityki rządu szwedzkiego było opanowanie kryzysu dzięki zreformowaniu modelu gospodarczego w taki sposób, by nie obniżał efektywności i konkurencyjności handlowej, a poprawę stanu finansów publicznych osiągnięto w ciągu trzech lat. Obrona społecznych priorytetów w polityce ekonomicznej okazała się możliwa przy zachowaniu równowagi budżetowej. W 1998 roku wydatki budżetowe na cele społeczne w relacji do PKB były w Szwecji najwyższe w UE-15 (33,3%, średnio w UE-15 – 27,7%), natomiast grupę krajów o najniższych wydatkach tworzyły: Irlandia (16%), Hiszpania (21,6%) i Portugalia (23,4%) [Martin and Ross (eds.), 2004, s. 255]. Biorąc pod uwagę ekonomiczne kryteria UGiW w 1998 roku, kiedy odbywała się ocena stanu przygotowania krajów, decydującego o ich przejściu do III etapu UGiW, Szwecja nie spełniała warunku 60-procentowego progu zadłu-

zenia publicznego do PKB i nie wprowadziła korony do mechanizmu kursowego ERM, o czym zdecydował parlament (Riksdag). Sytuacja budżetowa w Szwecji na tle innych krajów kandydujących do III etapu UGiW wyglądała bardzo dobrze, saldo budżetu było dodatnie, a przekroczenie kryterium zadłużeniowego niewielkie. W istocie rzeczy ówczesny rząd szwedzki nie miał pewności, czy rezygnacja z własnej waluty będzie dobrym wyborem z punktu widzenia realizacji celów polityki makroekonomicznej, zwłaszcza oddziaływania na rynek pracy za pomocą instrumentów polityki pieniężnej. Politycy, środowiska biznesowe i bank centralny Szwecji popierali przyjęcie wspólnej waluty, ale społeczeństwo odnosiło się do tego sceptycznie. Aby przedstawić bilans zysków i kosztów wynikających z wprowadzenia wspólnej waluty, rząd powołał komisję (1995) pod przewodnictwem L. Calmforsa, która w 1996 roku zaleciła przesunięcie terminu przystąpienia kraju do III etapu UGiW ze względu na potrzebę osiągnięcia wyższej spójności gospodarczej ze strefą euro i zbyt niskie korzyści z redukcji kosztów transakcyjnych, obniżenia ryzyka walutowego i ewentualnego wzrostu konkurencyjności w stosunku do możliwych skutków szoków asymetrycznych w warunkach braku autonomii w dziedzinie polityki pieniężnej [Calmfors et al., 1997].

Celem artykułu jest analiza i ocena wskaźników makroekonomicznych Szwecji w latach 2000–2013 poprzez odniesienie ich do analogicznych wielkości charakteryzujących gospodarkę Danii i Wielkiej Brytanii, czyli krajów, które wspólnej waluty nie przyjęły, oraz Finlandii i Niemiec, najbardziej efektywnych gospodarek strefy euro. Podstawę oceny osiąganych przez badane kraje wyników gospodarczych stanowią stopa wzrostu PKB, inflacji i bezrobocia, deficyt budżetowy, zadłużenie publiczne i saldo rachunku obrotów bieżących w relacji do PKB. Porównanie dynamiki gospodarczej, sytuacji na rynku pracy, stabilności cen, finansów publicznych i konkurencyjności handlowej wybranych krajów, z uwzględnieniem zróżnicowanych możliwości oddziaływania za pomocą polityki pieniężnej, pozwoli na przedstawienie empirycznych dowodów wskazujących źródła korzyści z przyjęcia wspólnej waluty i ponoszone koszty wynikające z rezygnacji z niej i uzależnienia gospodarki od polityki Europejskiego Banku Centralnego. Szczególną wagę autorki przywiązują do porównania osiągnięć gospodarczych Szwecji i Finlandii. Ostatecznym celem opracowania jest ocena polityki integracyjnej Szwecji jako czynnika pozwalającego zachować wysoki wzrost PKB, równowagę gospodarczą i przewagę konkurencyjną. W analizie wykorzystano dane statystyczne Komisji Europejskiej.

1. Analiza wskaźników makroekonomicznych Szwecji i wybranych krajów

Podstawowe korzyści krajów przystępujących do unii walutowej obejmują: w krótkim okresie – obniżenie kosztów transakcyjnych i ryzyka walutowego, a w długim – wzrost wzajemnych obrotów handlowych, przepływów kapitałowych w formie

zagranicznych inwestycji bezpośrednich i zwiększenie dynamiki gospodarczej. Warunkiem ich osiągnięcia jest zachowanie przewagi konkurencyjnej, a w szczególności jej wzmocnienie. Ponadto teoretycznie powinny postępować konwergencja gospodarcza, spadek bezrobocia i poprawa stabilności makroekonomicznej, w tym ograniczenie inflacji i poprawa stanu finansów publicznych.

Tabela 1. Wzrost realnego PKB, stopa bezrobocia, stopa inflacji, saldo budżetowe i zadłużenie publiczne w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015

Kraje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wzrost realnego PKB w %																
SE-17	3,8	2,0	0,9	0,7	2,2	1,7	3,3	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,6	-0,7	-0,4	1,2	1,7
Szwecja	4,5	1,3	2,5	2,3	4,2	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,6	2,9	0,9	1,6	2,2	3,1
Finlandia	5,3	2,3	1,8	2,0	4,1	2,9	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,4	2,8	-1,0	-1,4	0,2	1,0
Dania	3,5	0,7	0,5	0,4	2,3	2,4	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,4	1,1	-0,4	0,4	1,5	1,9
Wielka Brytania	4,4	2,2	2,3	3,9	3,2	3,2	2,8	3,4	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,3	1,7	2,7	2,5
Niemcy	3,1	1,5	0,0	-0,4	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,0	3,3	0,7	0,4	1,8	2,0
Stopa bezrobocia w %																
SE-17	8,7	8,1	8,5	9,0	9,2	9,1	8,4	7,5	7,6	9,5	10,1	10,1	11,3	12,0	11,8	11,4
Szwecja	5,6	5,8	6,0	6,6	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,6	7,2
Finlandia	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,5	8,4
Dania	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,5	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,8	6,6
Wielka Brytania	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9	7,5	6,6	6,3
Niemcy	8,0	7,9	8,7	9,8	10,5	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5	5,3	5,1	5,1
Stopa inflacji HICP w %																
SE-17	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,4	0,8	1,2
Szwecja	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4	0,5	1,5
Finlandia	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6	1,7	3,3	3,2	2,2	1,4	1,4
Dania	2,7	2,3	2,4	2,0	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6	1,1	2,2	2,7	2,4	0,5	1,0	1,6
Wielka Brytania	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6	1,9	2,0
Niemcy	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,5	2,1	1,6	1,1	1,4
Saldo budżetowe w % PKB																
SE-17	-0,1	-2,0	-2,7	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,7	-2,1	-6,3	-6,2	-4,1	-3,7	-3,1	-2,5	-2,3

Szwecja	3,6	1,5	-1,3	-1,0	0,6	2,2	2,3	3,6	2,2	-0,7	0,3	0,2	-0,6	-1,1	-1,8	-0,8
Finlandia	7,0	5,1	4,2	2,6	2,5	2,9	4,2	5,3	4,4	-2,5	-2,5	-0,7	-1,8	-2,1	-2,3	-1,3
Dania	2,3	1,5	0,4	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,2	-2,7	-2,5	-1,9	-3,8	-0,8	-1,2	-2,7
Wielka Brytania	3,5	0,4	-2,1	-3,5	-3,5	-3,4	-2,8	-2,8	-5,0	-11,4	-10,0	-7,6	-6,1	-5,8	-5,1	-4,1
Niemcy	1,1	-3,1	-3,8	-4,2	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,1	-4,2	-0,8	0,1	0,0	0,0	-0,1
Zadłużenie publiczne w % PKB																
SE-17	69,3	68,3	68,1	69,3	69,7	70,6	68,7	66,4	70,2	80,0	85,8	88,2	92,8	95,1	96,1	95,6
Szwecja	53,9	54,7	52,5	51,7	50,3	50,4	45,2	40,2	38,8	42,6	39,4	38,7	38,3	40,6	41,6	40,4
Finlandia	43,8	42,5	41,5	44,5	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,5	48,8	49,3	53,6	57,0	59,9	61,2
Dania	52,4	49,6	49,5	47,2	45,1	37,8	32,1	27,1	33,4	40,7	42,8	46,4	45,4	44,5	43,5	44,9
Wielka Brytania	40,5	37,3	37,1	38,7	40,3	41,7	42,7	43,7	51,9	67,1	78,4	84,3	89,1	90,6	91,8	92,7
Niemcy	60,2	59,1	60,7	64,4	66,2	68,6	68,0	65,2	66,8	74,5	82,5	80,0	81,0	78,4	76,0	73,6

Uwaga: Prognoza na lata 2014–2015.

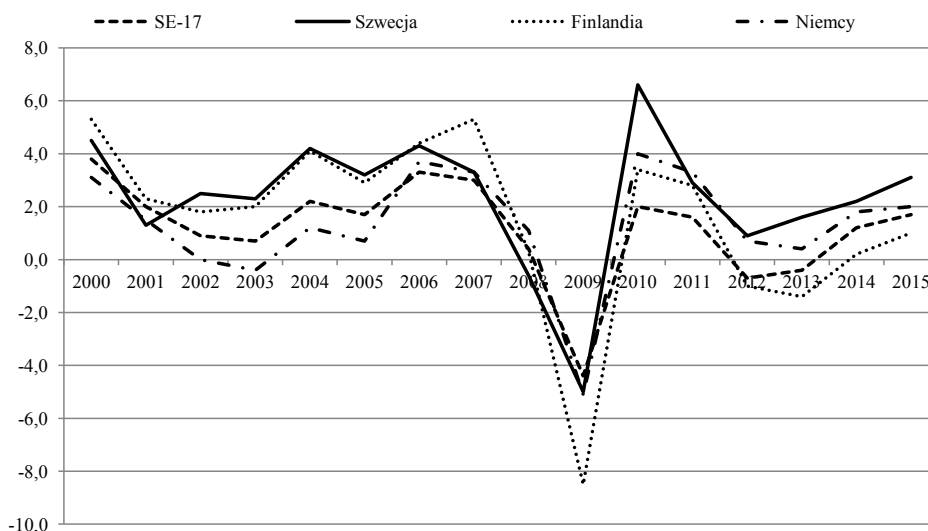
Źródło: opracowanie własne na podstawie: wzrost realnego PKB: [Eurostat, 2014]; prognozy na lata 2014–2015: [European Commission, 2014d, s. 48–49]; stopa bezrobocia: [European Commission, 2014a]; prognozy na lata 2014–2015: [European Commission, 2014d, s. 34–35]; stopa inflacji HICP: [Eurostat, 2014]; prognozy na lata 2014–2015: [European Commission, 2014d, s. 23, 53, 55, 97, 99, 101]; saldo budżetowe: [Eurostat, 2014]; prognozy na lata 2014–2015: [European Commission, 2014d, s. 180–181]; zadłużenie publiczne: [European Commission, 2014a]; prognozy na lata 2014–2015: [European Commission, 2014d, s. 184, 185].

Tabela 2. Wzrost realnego PKB, stopa bezrobocia, stopa inflacji, saldo budżetowe i zadłużenie publiczne w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2007 i 2008–2013, średniorocznie

	Średni roczny wzrost realnego PKB w %		Średnia roczna stopa inflacji HICP w %		Średnia roczna stopa bezrobocia w %		Średnie roczne saldo budżetowe w % PKB		Średnie roczne zadłużenie publiczne w % PKB	
	2000–2007	2008–2013	2000–2007	2008–2013	2000–2007	2008–2013	2000–2007	2008–2013	2000–2007	2008–2013
SE-17	2,20	-0,25	2,21	1,97	8,56	10,10	-1,93	-4,25	68,80	85,35
Szwecja	3,20	1,07	1,65	1,63	6,54	7,82	1,44	0,05	49,86	39,73
Finlandia	3,51	-0,73	1,59	2,65	8,60	7,78	4,23	-0,87	41,65	47,68
Dania	1,85	-0,67	1,95	2,08	4,60	6,52	2,70	-1,42	42,60	42,20
Wielka Brytania	3,18	-0,20	1,59	3,17	5,09	7,40	-1,78	-7,65	40,25	76,90
Niemcy	1,64	0,73	1,69	1,73	9,40	6,52	-2,31	-1,35	64,05	77,20

Źródło: obliczenia na podstawie danych z tabeli 1.

Z danych zamieszczonych w tabelach 1 i 2 wynika, że w okresie dobrej koniunktury gospodarczej w latach 2000–2007 (z wyjątkiem obniżenia tempa wzrostu PKB w roku 2001 wskutek pęknięcia bańki spekulacyjnej na rynku akcji spółek internetowych w USA) Finlandia, Szwecja i Wielka Brytania osiągały w badanej grupie krajów najwyższe tempo wzrostu gospodarczego, a średnie tempo roczne w okresie ośmiu lat było porównywalne, od 3,4% w Finlandii do 3,2% w Szwecji i Wielkiej Brytanii. Sytuacja pod tym względem zmieniła się diametralnie wraz z wybuchem kryzysu finansowo-gospodarczego w III kwartale 2008 roku, a w czasie najgłębszej recesji (2009) największy spadek PKB wystąpił w Finlandii – 8,5%, a w pozostałych krajach był porównywalny, od 5% w Szwecji do 5,7% w Danii.

Rysunek 1. Wzrost realnego PKB w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015 (w %)

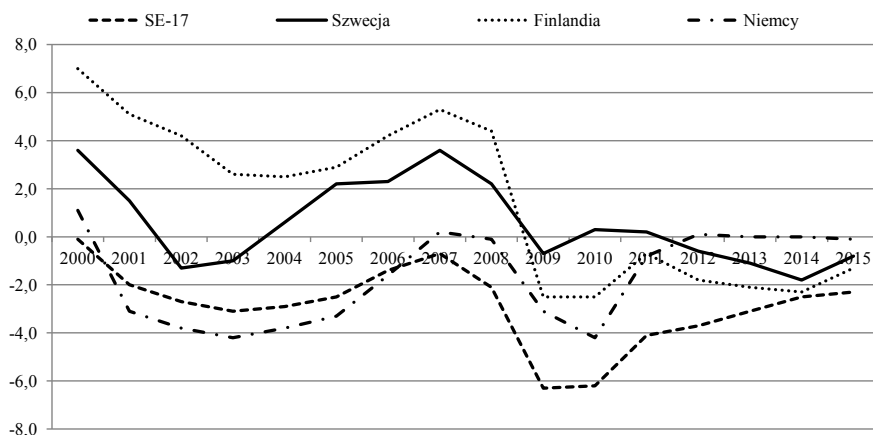
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

Natomiast odbudowa koniunktury gospodarczej w Szwecji odbywała się szybciej niż w Danii, Finlandii i Wielkiej Brytanii (por. tabela 1 i rysunek 1). Również w Niemczech tempo wzrostu PKB w latach 2010–2011 było wysokie (4,0% i 3,3%). Zarówno Szwecja, jak i Niemcy w okresie dwóch lat (2009–2010) zastosowały fiskalne pakiety stymulacyjne pobudzające popyt wewnętrzny (jedne z największych w UE w relacji do PKB: 1,7% i 2,7% oraz 1,7% i 2,4%). Finlandia oddziaływała na popyt za pomocą aktywnej polityki fiskalnej, w roku 2010 przeznaczając na ten cel środki stanowiące 2,7% swojego PKB, czyli procentowo na poziomie takim jak

w Szwecji¹. Porównując stopę wzrostu PKB Szwecji w poszczególnych latach 2008–2013 oraz prognozy na lata 2014–2015 (tabela 1) i średnioroczną stopę wzrostu PKB dla okresu 2008–2013 (tabela 2) z wynikami wzrostu gospodarczego Finlandii, Danii, Wielkiej Brytanii i Niemiec, można zaobserwować zdecydowaną przewagę Szwecji pod względem zdolności do wyprowadzania gospodarki z recesji i odzyskiwania dynamiki wzrostu PKB. Politykę makroekonomiczną zorientowaną na pobudzenie popytu prowadzono w Szwecji zarówno za pomocą instrumentów fiskalnych, jak i monetarnych. Równoległe z pakietami fiskalnymi opartymi na instrumentach permanentnych bank centralny (Riksbank) obniżył krótkoterminowe stopy procentowe i stopy międzybankowe bardziej zdecydowanie niż EBC i były one niższe w porównaniu ze strefą euro [Soderstrom, 2010, s. 411].

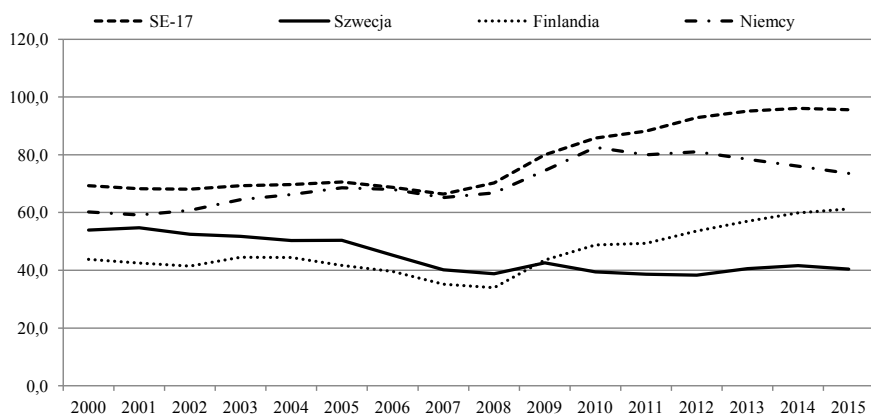
Deprecjację korony w stosunku do euro o mniej więcej 20% z jednej strony odbierano negatywnie, jako symptom słabości gospodarki, ale z drugiej przyczyniła się ona do wzrostu eksportu i PKB. Od połowy lat 90. Szwecja osiąga wysokie nadwyżki w handlu i znajduje się w grupie ośmiu krajów UE, które utrzymują długookresową przewagę konkurencyjną w wymianie handlowej, choć ich pozycja pod tym względem jest zróżnicowana i zmienia się. Należy do niej sześć krajów strefy euro: Austria, Belgia, Finlandia, Holandia, Luksemburg i Niemcy, oraz dwa, które zachowały własną walutę – Dania i Szwecja. Trwałe nadwyżki na rachunku obrotów bieżących mają Holandia i Luksemburg, a z okresowymi deficytami od połowy lat 60. XX wieku dodatnie saldo w wymianie handlowej mają Niemcy i Belgia. Austria dołączyła do grupy krajów z nadwyżką handlową dopiero po 2001 roku. Spośród trzech krajów skandynawskich najbardziej dodatni bilans handlowy w okresie kryzysu i dekonjunktury zachowała Szwecja. Natomiast najwyraźniejsza zmiana nastąpiła w Finlandii, gdzie po okresie wysokiej nadwyżki, wynoszącej 5,9% (2000–2007) w 2011 roku saldo rachunku obrotów bieżących było już ujemne [European Commission, 2012a, s. 17]. W 2009 roku eksport zmniejszył się w obu krajach, ale w Finlandii bardziej. W odróżnieniu od niej Szwecja odbudowała swój eksport w roku 2011, na co wpłynęło kilka czynników. Po pierwsze, przyczyniła się do tego około 20-procentowa deprecjacja korony. Po drugie, Szwecja zrekompensowała spadek eksportu towarów wzrostem eksportu usług. Po trzecie, pozytywnie na saldo ROB wpłynął napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich, co spowodowało wzrost popytu na koronę i jej wartości; nominalny efektywny kurs walutowy w stosunku do 36 partnerów handlowych zwiększył się znacząco na początku 2012 roku i utrzymywał się do początku roku 2013 [European Commission, 2014b, s. 151]. W 2013 roku eksport obniżył się o 0,9%, ale saldo na rachunku obrotów bieżących od 2011 roku jest stabilne i utrzymuje się powyżej 6% PKB.

¹ Największy fiskalny pakiet stymulacyjny zastosowała w roku 2010 Polska, stanowił on 3,2% PKB [European Commission, 2010, s. 20].

Rysunek 2. Saldo budżetowe w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015 (w % PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

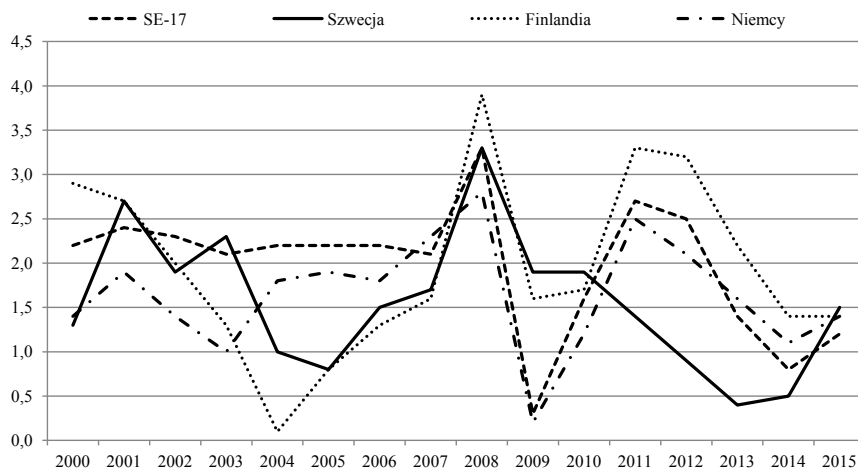

Rysunek 3. Zadłużenie publiczne w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015 (w % PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

Dobre wyniki gospodarcze na lata 2014–2015 są prognozowane na podstawie rosnącego popytu konsumpcyjnego, który jest wynikiem wzrostu zatrudnienia, dochodów, tanich kredytów, wydatków socjalnych państwa, inwestycji i ekspansywnej polityki fiskalnej w roku 2014. Dlatego zakładane jest przejściowe zwiększenie deficytu budżetowego i zadłużenia publicznego (tabela 1 oraz rysunki 2 i 3). Przewidywane wyższe tempo wzrostu PKB ma się przyczynić do poprawy sytuacji budżetowej, która i tak w porównaniu do pozostałych krajów strefy euro i UE jest bardzo stabilna, a średnie zadłużenie w latach 2008–2013 nie przekraczało 40%. Wysoki stopień równowagi

finansów publicznych stanowi efekt pozytywnego oddziaływania co najmniej kilku czynników. W pierwszej kolejności na wyróżnienie zasługuje racjonalna polityka fiskalna, której celem jest osiągnięcie nadwyżek budżetowych w okresach dobrej koniunktury gospodarczej, aby dawały one możliwość stymulowania popytu za pomocą zwiększonych wydatków w warunkach recesji². Wysoka i stabilna stopa wzrostu PKB zapewnia systematyczny napływ środków finansowych do budżetu. Niskie zadłużenie nie obciąża budżetu kosztami obsługi długu tak bardzo jak w innych krajach strefy euro i UE, które w Szwecji w latach 2012–2013 kształtowały się na poziomie około 0,7% PKB rocznie, w Wielkiej Brytanii wynosiły 3,0%, w Niemczech 2,3%, natomiast średnio w strefie euro (17) w latach 2008–2013 wahały się od 2,8% do 3,1% PKB rocznie [European Commission, 2014d, s. 160–161]. Kolejnym czynnikiem sprzyjającym prowadzeniu racjonalnej polityki fiskalnej i dyscyplinie budżetowej jest wysoki stopień decentralizacji wydatków publicznych. Krajami o najwyższym udziale wydatków lokalnych w całkowitych wydatkach budżetowych w 2010 roku były: Dania (63,4%), Hiszpania (47,9%) i Szwecja (47,5%), niemniej sama decentralizacja dochodów i wydatków budżetowych nie gwarantuje wyższej stabilności fiskalnej – decydują o tym stosowane reguły fiskalne, kontrola ich przestrzegania oraz rygory w sytuacji wystąpienia deficytu, i to właśnie wyróżnia Szwecję spośród innych krajów UE. Ważną zasadą w konstruowaniu budżetów lokalnych w Szwecji stanowi obowiązek ich równoważenia, czyli nie jest możliwe planowanie deficytu budżetowego, a w praktyce przyjęła się nadwyżka w wysokości 3%; natomiast w przypadku wystąpienia deficytu stosuje się wymóg osiągnięcia równowagi w ciągu trzech lat [European Commission, 2012b, s. 294].

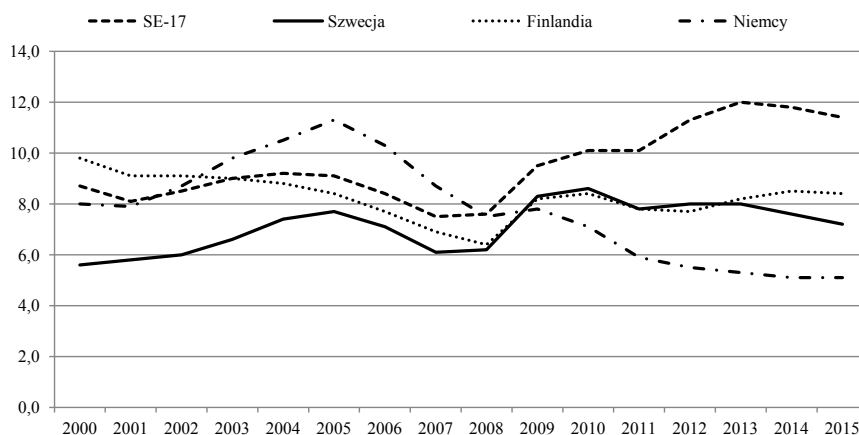

Rysunek 4. Stopa inflacji HICP w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

² Szerzej na temat polityki fiskalnej Szwecji patrz [Mucha-Leszko, Wojtas, 2012, s. 147–166].

Dane zamieszczone w tabelach 1 i 2 oraz rysunek 4 wskazują na wyższą stabilność cen w Szwecji w porównaniu z analizowanymi krajami, a zwłaszcza z Finlandią i Wielką Brytanią. Zbliżone do Szwecji, niskie wskaźniki wzrostu cen miały Niemcy i Dania. Sytuacja na rynku pracy w latach 2000–2007 była w Szwecji względnie dobra, średnia roczna stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie 6,5%, ale w Danii i w Wielkiej Brytanii bezrobocie praktycznie wówczas nie występowało, dlatego rynek pracy został otwarty dla imigrantów, w tym z Polski. Najwyższe bezrobocie w badanej grupie krajów, przekraczające średniorocznie 9%, występowało w Niemczech, a główną jego przyczyną był niski wzrost gospodarczy po wprowadzeniu euro, spowodowany wzrostem stóp procentowych powyżej poziomu wyznaczonego przez niską inflację w warunkach funkcjonowania marki. W latach 2008–2013, czyli w okresie recesji i odbudowy koniunktury gospodarczej, sytuacja poprawiła się, ponieważ gospodarka niemiecka odzyskała zdolność do wzrostu poprzez dostosowania polegające na obniżeniu kosztów pracy – stopa bezrobocia spadła poniżej 6% w 2011 roku i w kolejnych latach zbliżyła się do 5%. Wprawdzie w Szwecji w czasie kryzysu stopa bezrobocia przekroczyła 8%, ale dane za ostatnie lata pokazują tendencję spadkową (tabela 1 i rysunek 5).

Rysunek 5. Stopa bezrobocia w strefie euro, Szwecji i wybranych krajach w latach 2000–2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

Biorąc pod uwagę analizowane wielkości makroekonomiczne: stopę wzrostu PKB, bezrobocia, inflacji, saldo budżetowe i zadłużenie publiczne oraz saldo rachunku obrotów bieżących z zagranicą, gospodarkę Szwecji można scharakteryzować następująco: 1) w latach 2000–2007 tempo wzrostu gospodarczego było wysokie, porównywalne z fińskim i Wielkiej Brytanii, 2) w latach 2008–2013 gospodarka szwedzka wykazała wysoką zdolność wychodzenia z recesji, w odróżnieniu od Finlandii i Wielkiej Brytanii, 3) w obu okresach poziom inflacji w Szwecji był najniższy w badanej grupie krajów, 4) Szwecja jest krajem o ustabilizowanej sytuacji w dziedzinie finansów publicznych,

a jej model gospodarczy cechuje wysoki stopień opiekuńczości społecznej, 5) jedynie stopa bezrobocia w Szwecji nie należała do najniższych w grupie krajów będących przedmiotem analizy, w latach 2000–2007 mniejsze bezrobocie występowało w Danii i Wielkiej Brytanii, a w latach 2008–2013 w Danii i Niemczech.

2. Ocena wyników gospodarczych Szwecji i Finlandii w aspekcie członkostwa w UGiW

Powstanie strefy euro przyczyniło się do wzrostu zainteresowania analityków gospodarczych i autorów reprezentujących środowiska akademickie korzyściami i kosztami związanymi z przyjęciem wspólnej waluty. Do czasu wybuchu kryzysu finansowo-gospodarczego przeważał pogląd, że nad kosztami przeważają korzyści, wśród których najczęściej wymieniano eliminację kosztów transakcyjnych, spadek premii za ryzyko oraz wzrost wzajemnych obrotów handlowych, zagranicznych inwestycji bezpośrednich, technologiczne *spill-over*, przyspieszenie procesów konwergencji gospodarczej, łatwiejszy dostęp do tańszego pieniądza i wzrost stabilności makroekonomicznej.

Zmieniło się też podejście do polityki pieniężnej jako instrumentu oddziaływania na gospodarkę realną, a przede wszystkim do efektywności polityki pieniężnej w stabilizowaniu koniunktury. Ugruntowało się przekonanie, że instrumenty polityki pieniężnej wykazują skuteczność w krótkim okresie, kiedy za pomocą krótkookresowych stóp procentowych można oddziaływać na popyt i produkcję. Jeśli równocześnie przyjmuje się, że w dłuższym czasie instrumenty polityki pieniężnej nie są efektywne w realizacji polityki makroekonomicznej, to koszty rezygnacji z własnej waluty są mniejsze. Mając na uwadze takie założenie, spróbujemy przeprowadzić ocenę sytuacji makroekonomicznej i polityki integracyjnej Szwecji poprzez porównanie z Finlandią, która zdecydowała się na przystąpienie do III etapu UGiW. Celem jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: Czy Szwecja uzyskała lepsze efekty gospodarcze, pozostając poza strefą euro i mając do dyspozycji wszystkie instrumenty polityki makroekonomicznej? Czy straciła szansę na osiągnięcie większych korzyści gospodarczych?

Gospodarki Szwecji i Finlandii są porównywalne pod względem potencjału, poziomu rozwoju, zaawansowania technologicznego, specjalizacji przemysłowej w produktach wysokich technologii i dobrej pozycji eksportowej na rynku globalnym – to małe gospodarki otwarte, choć gospodarka Szwecji jest większa i o szerszym zakresie specjalizacji. Podobieństwa obu gospodarek dotyczą również cech ich systemów gospodarczych, które wyróżniają się wysokim poziomem opiekuńczości państwa. W obu krajach są wysokie podatki i silne związki zawodowe, które mają duży wpływ na poziom płac.

W połowie lat 90. oba kraje były słabiej zintegrowane z krajami Europy Środkowej i miały podobne problemy gospodarcze. Władze Szwecji uznały, że w takiej sytuacji przystąpienie do III etapu UGiW mogłoby być ryzykiem ze względu na zagrożenie

szokami asymetrycznymi i przyczynić się do zwiększenia dysproporcji makroekonomicznych, ponieważ w unii walutowej nie ma możliwości prowadzenia autonomicznej polityki pieniężnej i nie działa mechanizm nominalnego kursu walutowego, uruchamiający procesy dostosowawcze w przypadku braku równowagi w stosunkach gospodarczych z zagranicą. Porównując makroekonomiczne efekty gospodarcze Szwecji i Finlandii, warto podkreślić, że w warunkach dobrej koniunktury, do kryzysu, tempo wzrostu PKB Finlandii było nawet nieco wyższe, a jego spadek w 2009 roku wyniósł 8,5% wobec 5% w Szwecji (tabela 1). Ożywienie koniunktury w 2010 roku było zdecydowanie silniejsze w Szwecji, natomiast w Finlandii wyraźnie wystąpiła druga fala recesji w latach 2012–2013, słabe są również prognozy wzrostu na lata 2014–2015. Szwecja wykorzystała swoje większe możliwości w zakresie stosowania instrumentów polityki makroekonomicznej, co przyniosło pożądane rezultaty. Niższe stopy procentowe niż w strefie euro skuteczniej stymulowały popyt, a deprecjacja korony spowodowała wzrost eksportu. Negatywny wpływ na przewagę konkurencyjną w wymianie handlowej Finlandii miała aprecjacja realnego kursu walutowego, w szczególności do roku 2004, a następnie w okresie recesji 2009 roku [Suni, Vihriälä, 2013, s. 7]. Gospodarka Szwecji wyróżnia się dużą stabilnością, w tym cen i finansów publicznych. Przyjęcie wspólnej waluty przez Finlandię nie przyczyniło się do większej stabilności makroekonomicznej, raczej ograniczyło możliwości oddziaływania na koniunkturę w warunkach recesji.

Zakończenie

Z przeprowadzonej analizy empirycznej wynika, że ocena efektów gospodarczych w wymiarze makroekonomicznym Szwecji i Finlandii oraz większej grupy krajów w latach 2000–2013 stanowi dobrą metodę weryfikacji zysków i kosztów przystąpienia do unii walutowej. Doświadczenia Finlandii wskazują, że korzyści gospodarcze istotnie zależą od koniunktury. Ograniczenie autonomii w prowadzeniu polityki makroekonomicznej powoduje, że w warunkach recesji kraje funkcjonujące we wspólnym obszarze walutowym nie mogą stymulować popytu za pomocą instrumentów polityki pieniężnej i są narażone na straty w eksporcie wskutek aprecjacji realnego efektywnego kursu walutowego, co bezpośrednio prowadzi do spadku tempa wzrostu gospodarczego. Polityka integracyjna Szwecji polegająca na odroczeniu członkostwa w UGiW okazała się słuszna. Kraj ten wyróżnia się w Unii Europejskiej wysoką dynamiką gospodarczą, niską inflacją, przewagą konkurencyjną w handlu oraz równowagą wewnętrzną i zewnętrzną.

Bibliografia

1. Calmfors L., Flam H., Gottfries N., Jerneck M., Lindahl R., Haaland Matlary J., Nordh Berntsson C., Rabinowicz E., Vredin A. (1997), *EMU: A Swedish Perspective*, Kluwer Academic Publishers, Boston, Dordrecht and London.
2. European Commission (2014a), AMECO. The annual macro-economic database, http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/SelectSerie.cfm (dostęp: 07.07.2014).
3. European Commission (2014b), *Convergence Report 2014*, "European Economy" 2014, no 4.
4. European Commission (2014c), *European Economic Forecast. Spring 2014*, "European Economy" 2014, no 3.
5. European Commission (2014d), *Statistical Annex of European Economy, Spring 2014*.
6. European Commission (2012a), *Current account surpluses in the EU*, "European Economy" 2012, no 9.
7. European Commission (2012b), *Report on Public Finances in EMU 2012*, "European Economy" 2012, no 4.
8. European Commission (2010), *Public Finances in EMU 2010*, "European Economy" 2010, no 4.
9. European Commission (1998), *Euro 1999, 25 March 1998 Report on progress towards convergence and the recommendation with a view to the transition to the third stage of economic and monetary union, Part I Recommendation*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
10. Eurostat (2014), Online statistical database, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics> (dostęp: 07.07.2014).
11. Martin A., Ross G. (eds.) (2004), *Euros and Europeans*, Cambridge University Press.
12. Mucha-Leszko B., Wojtas M., *Polityka fiskalna i sytuacja w dziedzinie finansów publicznych Danii, Szwecji i Wielkiej Brytanii w latach 1999–2012*, [w:] D. Miłaszewicz (red.), *Stabilizacja fiskalna. Teorie i doświadczenia wybranych gospodarek*, Zapol, Szczecin 2012, s. 147–166.
13. Soderstrom U. (2010), *Reevaluating Swedish Membership in the European Monetary Union. Evidence from an Estimated Model*, [in:] A. Alesina, F. Giavazzi (eds.), *Europe and the Euro*, University of Chicago Press, s. 379–414.
14. Suni P., Vihriälä V. (2013), *Euro – How Big a Difference: Finland and Sweden in Search of Macro Stability*, "ETLA Reports", no 7, The Research Institute of the Finnish Economy, 4 March 2013.

Sweden's economic outcomes in 2000–2013 and the euro adoption problem

The purpose of this study is to analyze and assess the main macroeconomic indicators of Sweden in 2000–2013 by reference to the corresponding quantities characterizing the economies of Denmark and Great Britain, i.e. countries that have not adopted the single currency as well as Finland and Germany, the most efficient economies in the euro zone. Taking into account the rates of GDP growth and inflation, government balance, public debt and current account balance, or even unemployment rate, it can be concluded that in the analyzed period Sweden was achieving the best economic outcomes, which was particularly evident during and after the crisis 2008–2009. Such excellent performance of the Swedish economy was mainly the result of outstanding macroeconomic policy conducted by this country involving a combination of both fiscal and monetary instruments in order to support economic growth, which would not be possible if Sweden was in the monetary union.